

IN MEMORIAM
Obituaries

MARIJA MICA PLANINC
(3. 5. 1938 – 1. 3. 2005)

Foto Alenka Zelenik

Ko smo se v sončni in zasneženi grobni tišini ljubljanskih Žal poslavljali od Marije Planinc, Mice, kot smo jo poznali, me je z doživlajsko silovitostjo presunila popolna dechiricovska spokojnost in nepojasnen (ne)mir, ki ga nikakor nisem mogel povezati z dinamično naravo in odprtim značajem naše drage kolegice in iskrene prijateljice, saj je s svojo prisotnostjo vselej spodbujala življenjsko radost v pomenljivih in verodostojnih podobah, vrednih tega pojma. Ob grobu ni bilo slišati niti ene same besede. Tako se je ob spoznanju nepričakovanega, a nepreklicno bližajočega se slovesa, bojda sama izrekla. Za nas, ki smo z Mico živeli, je bilo to povsem nespravljivo z njeno še živo podobo v nas, kakor smo jo doživeli nazadnje pred nekaj meseci, ko se je polna napovedi o svojem družabno in strokovno dejavnem tretjem obdobju, odhajajoč v pokoj, poslavljala od sodelavcev in prijateljev v Jakopičevi galeriji, ki jo je vodila pravzaprav do njenega konca. Bila je polna zamisli in pobud, s katerimi si je želela ohraniti stik z umetnostnozgodovinsko stroko in likovno umetnostjo, ki se jima je predano in zavzeto

posvečala. In še ena neprezrta podoba njenega življenja se je izrisala kot preblisk v zadnjem trenutku slovesa. Mica je predano, skrbno in junaško živela s svojo družino, svojima moškima, povrhu slikarjema, svobodnima umetnikoma, Jonom Galom Peregrinom in Štefanom. Ko je pred nekaj leti tragično izgubila sina Gala, se je v njej nenadoma vse prelomilo. In ko je kazalo, da je premagala neizmerno žalost in je znova zaživela v svoji pozitivno izžarevajoči osebnostni vlogi, vsaj na zunaj je bilo videti tako in tako smo čutili njeni bližnji prijatelji, se je usoda kruto poigrala še z njo – in z nami, ki smo izgubili nepozabno in zvesto sodelavko in tovarišico v pravem pomenu besede. Bila je človeško in strokovno svetel lik slovenske umetnostnozgodovinske stroke. Vsaj to bi ji morali povedati ob slovesu. Želimo si, da bi Mica to vedela in nosila v sebi. Taka misel utegne pomiriti. Morda je navsezadnje bilo prav, kot se je zgodilo; v tišini si je vsakdo izmed nas sam potegnil črto pod njeno prezgodaj izteklo plodno življenje, ki je prepoznavno zaznamovalo našo stroko, in si njeno radoživo podobo kot nepozabno ikono globoko vtisnil v spomin.

Marija Planinc se je rodila l. 1938 v Slovenskih Konjicah. V Mariboru je končala učiteljske, od leta 1958 je bila učiteljica razrednega pouka na osnovni šoli v Šmartnem pri Slovenj Gradcu. »V učiteljskem poklicu sem se čutila utesnjeno«, beremo v njenem življenjepisu, želja po »védenju in izpopolnjevanju« jo je privedla v Ljubljano, kjer se je leta 1961 na Filozofski fakulteti vpisala na študij umetnostne zgodovine in etnologije. Istega leta se je poročila s slikarjem Štefanom Planincem. Študij je absolvirala l. 1965 in ga z diplomom pri prof. Nacetu Šumiju dokončala l. 1990. Dejaven stik z umetnostnozgodovinsko stroko je vzpostavila kajpak že prej. Gmotne razmere so ji hitro narekovale zaposlitev, delala je v knjigarni Mladinske knjige in v Slovenijalesu. Leta 1974, ko so v Mladinski knjigi odprli galerijo Ars, je na razpisu dobila zaposlitev v tej, po drugi svetovni vojni prvi umetnostni prodajni galeriji na Slovenskem. Tam se je kot samostojna galeristka kalila na povsem novem strokovnem področju – umetnostnem trgu, povezanem z zgodovinskim gradivom in sprotno likovno umetnostno produkcijo, ki je zahtevalo umetnostnozgodovinsko in kritiško preverjene in utemeljene vrednostne iztočnice. To so bili prvi koraki v tej smeri. Vzpostavila je sodelovanje z galerijskimi in muzejskimi institucijami in zaradi povsem neurejene zakonodaje na tem

področju tudi »pravilnik o zakonitem poslovanju, na podlagi katerega se je začel razcvet in uspešno sodelovanje Mladinske knjige z institucijami kulturnega značaja, z avtorji, z uradnimi cenilci umetnin idr.«, kot je sama zapisala in zraven še to: »Koliko entuziazma je bilo potrebno, da so se uresničili in uspešno zaključili vsi poizkusi o ozaveščanju in potrebi po kulturnih dobrinah širšega kroga prebivalstva.« V Arsu je strokovno pripravila desetine osebnih in preglednih razstav s področja likovnih umetnosti, etnologije in oblikovanja. Danes lahko zapišemo, da so bili to pionirski koraki, da je zastavljene cilje udejanjala uspešno in z velikimi zaslugami za profesionalni razvoj tega področja.

Leta 1979 je prevzela vodstvo galerije Labirint (prav tako v okviru Mladinske knjige) v pasaži nekdanjega Trga revolucije in jo z resnim programom in dejavnostjo utrdila kot vodilno prodajno galerijo v slovenskem in jugoslovanskem prostoru. Dejavnost je programsko razširila s promotivnimi dejavnostmi (založništvo omejenih naklad male grafike, razglednic z reprodukcijami del sodobnih slovenskih umetnikov v nakladi 5000 primerkov ...), poudarjen del programa so bile redne mesečne razstave vodilnih slovenskih in jugoslovanskih likovnih umetnikov z množično obiskanimi otvoritvami in katalogi ter zloženkami z uvodnimi besedili kritikov in strokovnim aparatom. Marsikatere v Labirintu oblikovane razstave so potovale v druge slovenske galerije, tudi v tujino (sodelovanje z milansko Art Gallery). Pri prodaji in posredovanju kakovostnih starejših in sodobnih umetnin, ki so se pričele pojavljati na trgu, je sodelovala s kolegi iz Narodne in Moderne galerije. Lahko rečemo, da je v Labirintu uveljavljala novo izobraževalno likovno kulturo javnosti in s tem oblikovala najvišja merila, ki so uravnavala strokovno in družbeno odgovorno trženje z umetninami.

Strokovna zavzetost, odgovornost in verodostojnost so bile vrednostne stalnice njenega profesionalnega delovanja. Dojemala je temeljne smotre v tistih plasteh umetnostnozgodovinske stroke, ki so se marsikomu med nami, ki smo se lahko ukvarjali zgolj ali predvsem s »posvečenimi« temami, zaradi nazorne zaznamovanosti s pragmatičnimi razsežnostmi vsakdanjika zdele porinjene na njen rob. Bogate in vsestranske izkušnje pri tem specifičnem galerijskem delu so Planinčevi omogočile tudi uspešno vodenje Jakopičeve galerije, ko je prešla v roke Arhitekturnega muzeja. Tam je delala od 1989 vse do svoje upokojitve.

Pri tem delu se je končno lahko osredotočila k vsebinskemu jedru galerijskega poslanstva s programsko avtonomijo, pestro razprto od klasičnih likovnih zvrsti, prek arhitekture, oblikovanja do novih umetniških praks in interaktivnih medijev, ki jo je uspešno, a nikoli brez težav uresničevala, navkljub pomanjkljivemu financiranju s strani družbe in države in pomanjkanju podpore matične ustanove. Z izjemno osebno strokovno in organizacijsko požrtvovalnostjo, s sodelovanjem strokovnih društev, zavzetostjo razstavljalcev, likovnih umetnikov, arhitektov in oblikovalcev, kritikov in prijateljev iz stroke ji je uspelo uresničevati pester in živ razstavni program Jakopičeve galerije, ki je s prek sto razstavami, postavljenimi v času njenega vodenja, mnogoobrazno zaznamoval ljubljansko likovno prizorišče. Veliko razstav je pripravljala v vlogi strokovno skrbne kustosinje in dokumentalistke, z željo po celostni predstavitvi je z akribijo dokumentirala celovit opus »svojih« slikarjev – Štefana in Gala, ustvarjalcem je omogočala, da se galerijsko samostojno predstavijo, angažirala avtorje – umetnostnozgodovinske raziskovalce in kritike k ustvarjanju specifičnih tematskih in problemskih razstav, sprejemala in postavljala gostujoče domače in mednarodne razstave ter prizadevno skrbela, da so iz razstavišča Jakopičeve galerije kar se da odmevno žarčile v urbani prostor Ljubljane.

V Micinem času je bila Jakopičeva galerija neuradni forum, prostor družabnih srečanj in strokovnih sestankov, nekaj let tudi uradni sedež Slovenskega umetnostnozgodovinskega društva. Kot glavne- mu uredniku Zbornika za umetnostno zgodovino, ki sem ga po letu 1995 spravil k življenju, a bil z njim oziroma gradivom zanj praktično na cesti, mi je razumevajoče in s kolegalno zavzetostjo priskočila na pomoč, a ne le s ponujenim domovanjem redakciji, marveč je brez odlašanja prevzela vlogo zanesljive in učinkovite tajnice redakcije, ki ji je uspevalo to, kar meni in urednikom ni bilo dano, zbrati gradivo za nastajajoče številke v še znosnem času in ob tem postoriti še obilo drugih redakcijskih in poslovnih nalog.

Planinčeva je bila, tega smo se premalo zavedali, v galeriji za vsa omenjena dela pravzaprav edini »strokovni delavec«. Sama za vse zahtevne naloge! A ob tem ji je bolj kot drugim galerijskim ustanovam s številčno močnimi ekipami uspelo ustvariti stalno galerijsko publiko. Ni nas bilo malo, v kar smo se sproti prepričevali ob množično obiskanih

otvoritvah razstav in drugih galerijskih dejavnostih, ki so postala tudi želena in prisrčna družabna srečanja. Kolikokrat smo rekli: »Gremo k Mici v Jakopiča!« Bilo je dovolj, da je vabilo zaleglo. Simbolično izzveni, da se je z njo poslovila prav tako njena Jakopičeva galerija. Videti je, da nikomur ne pride na misel, da bi jo kmalu spravil k življenju. Še sedaj slišim zven Micinih pomenljivih besed ob najinem zadnjem pogovoru na njeni poslovnici v galeriji. Ko mi je pripovedovala o motivih mestnih oblasti za velepotezno institucionalno in fizično prenovo Jakopičeve galerije, zanjo sklepne prispodobe poklica in njen nazoren svet, je po postanku, ki je bil za njen način pogovora sicer neznačilen, nekoliko odsotno izdahnila: »Dajejo me zle slutnje, da iz vsega tega ne bo nič, kot da se jim ne da,« in s kančkom zamika nadaljevala: »Takega 'Jakopiča' zagotovo ne bo več.«

Stane Bernik